

Dálkkádatrievdama ja dán váikkuhusat sámi kultuvrii ja sámiid ruovttuguvlui

Sámi ja dálkkádatrievdama oahpahusa lassimateriála, mii duvdá
oahpahusa OASSI 7

SÁMI DÁLKKÁDATRÁÐÐI • SÄÄMI ŠONŇÂDÂHRÄÄÐI • SÄÄ'M ÄIMMÕS-SUÅVTÕS
SAAMELAINEN ILMASTONEUVOSTO • SAMISKA KLIMARÅDET • SAAMI CLIMATE COUNCIL

- Materiála lea buvttadan sámi dálkkádatráđđi SAAMI-INDI-prošeakta oahpahussii, skuvlemii ja oppalaš didolašvuoda lasiheami várás ovdamearka dihte sámi oahpahusa, dálkkádatoahpahusa ja luonddubajásgeassima oassin.
- Materiála gávppálaš atnu lea gildojuvvon.
- Materiála lea almmustuhttojuvvon CC BY 4.0 -liseanssain.
- Dárkkít diedut oahpahusa duvdi materiála ulbmilis ja sisdoalus gávdnojit [mielčuovvu dokumeanttas](#). Mii sávvat, ahte oahpástuvvabehtet dasa ovdal materiála anu.

- Materiála čujuhusráva: Sámi dálkkádatráđđi 2026. Dálkkádatrievdama ja dán váikkuhusat sámi kultuvrii ja sámiid ruovttuguvlui. Materiála, mii duvdá oahpahusa. OASSI 7. Ramádat 6/2026. Sámi dálkkádatráđi almmustuhttimat.
- Oahpahusa duvdi materiála lea válmmastallan máŋggadieđalaš bargojoavku, masa leat gullan:
- **Hilppa Gregow** (Dálkediehtaga lágádus), **Tuula Honkonen** (Nuorta-Suoma universiteahtta), **Jouni Jaakkola** (Oulu universitehta ja Dálkediehtaga lágádus), **Suvi Juntunen** (Oulu universitehta), **Gáijot Biera** ja **Vilgon Inggá Ándde Ovllá** (Sámi dálkkádatráđđi), **Terhi Laurila** (Dálkediehtaga lágádus), **Guhtur Biera Jovnna Mauri** ja **Iisku Juhána Inggá Biret Anne Petra Biret** (Sámi dálkkádatráđđi), **Päivi Meriläinen** (Dearvvašvuoda ja buresbirgema lágádus), **Iisku Juhána Juvvá** ja **Heaikka Ovllá Inggá Lemet** (Sámi dálkkádatráđđi), **Vilja Rentto** (Nuorta-Suoma universiteahtta), **Marja Helena Sivonen** (Suoma birasguovddáš), **Ulla Vesteri** (Sámi dálkkádatráđi čállingoddi) ja **Henni Yläne** (Nuorta-Suoma universiteahtta).

Dálkkádatrievdama goahcan ja vuogáiduvvan

– maid servodat ja don sáhttibehtet bargat?

Dálkkádatrievdama goahcama duogáš ja ulbmilat leat buktojuvvon ovdan oahpahusa duvdi materiála oasis: OASSI 1

Dálkkádatrievdama goahcanvuogit

- Deháleamos ja áhpaseamos dálkkádatrievdama goahcanvuohki lea fossiila boaldámušaid anu unnideapmi ja loahpaheapmi.
 - Dát gáibida ođasnuvvi energiija buvttadusa lasiheami ja industriija ja johtolaga šleadgaluvvama
- Dasa lassin čitnanjielut galget vuoimmáiduhttit, dego lasihemiin vuvddii meari ja daid suodjaleami.
- Eará dehálaš vuogit leat:
 - Álgoávdnasiid ođaheapmi ja ođđasit anu ovdánahttin
 - Golahusa geahpideapmi
- Dasa lassin ovdánahttojuvvojit sierralágán teknikkat ovdamearkka dihte čitnadioksiida rádjamiin luoittuid goahcama várás
- Dutkit ovdánahtte dálkkádatrievdama goahcama várás teknikaid ja vugiid dálkkádaga duddjoma várás, muhto dasa gullet olu riskkat, daningo dálkkádatvuogádat lea hui mohkkái.

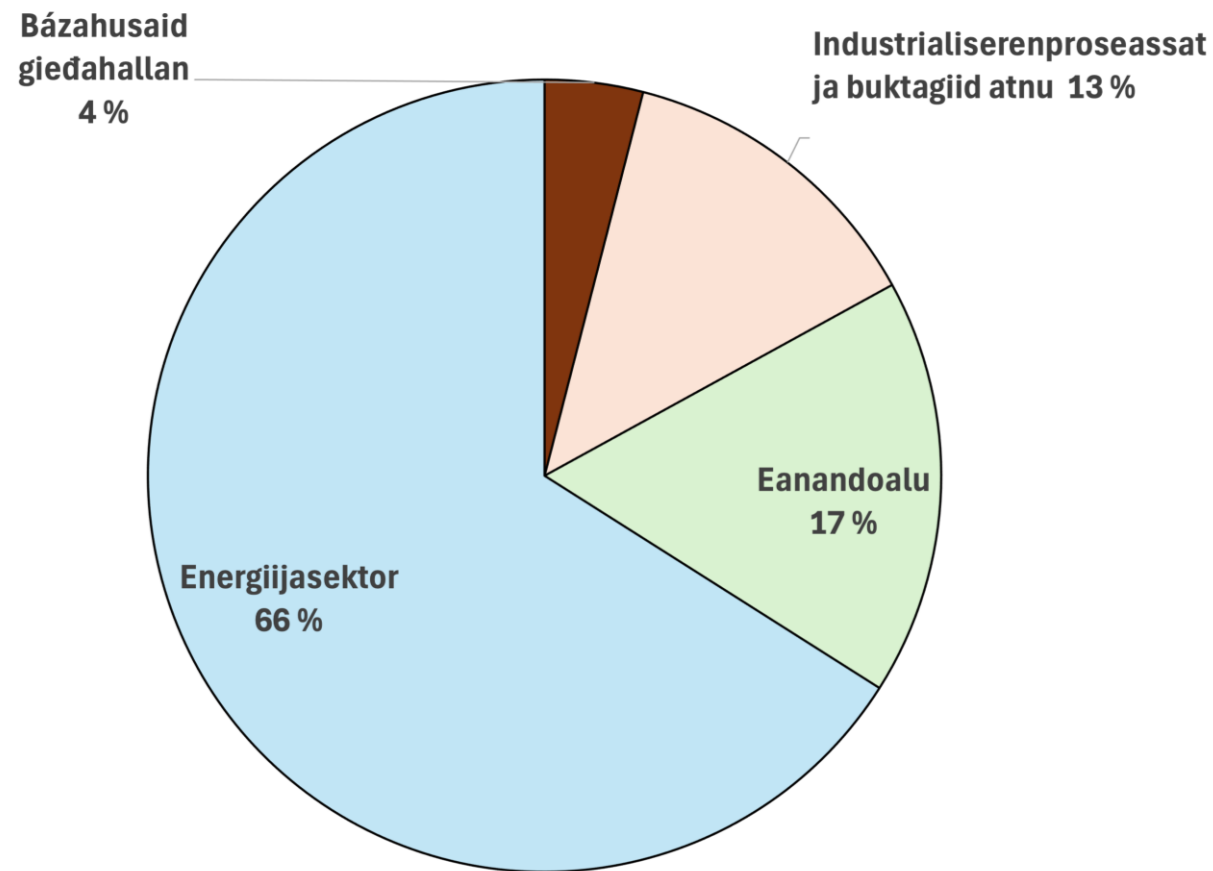

Dálkkádatluoittuid juohkáseapmi

- Suomas energijasektoriin buvttaduvvo váldooassi šaddovisteluoittuin.
- Energijasektor doallá sisttis johtolaga luoittuid ja boaldámušaid buvttadusas, juohkimis ja geavahusas boahtti luoittuid.
- Eanandoalus luoittut šaddet gilvimis, veahkaduvttas, šibihiin ja daid biebmosuolbmudeamis sihke muhkis/duvttas ja dan giedáhallamis

Šaddovistegássaluoittuid juohkáseapmi sierra sektoriid gaskka Suomas jagi 2025 (ovdadiehtu)

Gova gáldu: Statistihkkaguovddáš

Golahusa dálkkádatluodda

- Suoma čitnaluddii eai váldojuvvo mielde olgoriikkain dahkkojuvvon ja Supmii buktojuvvon buktagiid dálkkádatváikkuhusat.
- Juos dát buktagat váldojuvvole mielde Suoma dálkkádatluddii, luoittut lassánivčče goalmmásain.
- Maiddái sosiálalaš media, ohcubálvalusat ja dahkujierbmi golahit energiija ja luonddu mánngga ládje:
 - Dáhtaguovddážiid huksen ja geavahus
 - Dáhtaguovddážiid čoaskudeapmi čáziin
 - Dahkujierpmi ovdánahttin ja skuvlen, dahkujierbmejearahallamiid ja – ozuid dahkan
 - Dáhtaguovddážiid bázahusat
- Juos dáhtaguovddážat veardiduvvole stáhtaide, jagi 2025 dáhtaguovddážat ledje máilmmi 11. stuorimus energiijagolaheaddji
- Dahkujierpmi energiijagolahusa nohkkojuvvo jođálnuvvat, muhto dahkujierbmi vurdojuvvo maid unnidit luoittuid eará sektoriin dego industriijas ja johtolagas.

Ympäristöministeriö
Miljöministeriet

Keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelma

Dálkkádatdoaimmaid plánen

- Dálkkádatdoaimmat plánejuvvojit sierralágán plánaid ja strategiijaid bakte álbmotlaččat ja guvllolaččat
- Dat dollet sisttis doaibmabijuid, mat galggale ollahuhttojuvvot vai Suopma joksá dálkkádatulbmiliid ja vuogáiduvvá dálkkádatrievdamii
- Strategiijaid ja plánaid válmmastallá viiddes virgeolbmuid ja áššedovdiid joavku
- Organisašuvnnain ja riikkavuložiin lea vejolašvuohta dahkat ovdanbuktimiid

Dálkkádatrievdama goahcamis leat maid biras- ja kulturváikkuhusat

- Ovdamearkka dihte bieggavuoimmi huksema váikkuhusat:
- Álgoávdnasiid dálkkádatváikkuhusat (earenoamážit betona ja stáli válmasteapmi)
- Huksema birasváikkuhusat
- Šleadgafierbmeoktavuoðaid huksen
- Duovddaváikkuhusat
- Bieggavuoibmerusttegiid šlápma
- Váikkuhusat loddide ja eará elliide. Ovdamearkka dihte lottit leat jápmán bieggavuoibmerusttega speađuide.
- Bohccot veltet bieggavuoibmeguovlluid, ja dát guovllut báhcet eret guohtunanus.
- Bieggavuoibmi lea measta luoitokeahtes energiiagáldu ja das lea stuora mearkkašupmi Suoma dálkkádatulbmiliid joksamii

Dálkkádatrievdamii vuogáiduvvan

- Dálkkádatrievdamii vuogáiduvvamiin viggojuvvo ráhkkanit dálke- ja dálkkádatriskkaid mielddis buktin váikkuhusaide.
- Vuogáiduvvama ulbmilin lea geahpidit biehtadahkes váikkuhusaid vuollásažžan šaddama, muhto maid ávkahuvvat dálkkádatrievdama buktin vejolašvuodain sierra vugiiguin.
- Dálkkádatrievdamii vuogáiduvvama ulbmilin lea maid unnidit raššodaga dálkkádatrievdama váikkuhusaide. Raššodat čujuha olbmuid, teknihkalaš ráhkadusaid ja servodagaid hearkivuhtii ja vuogáiduvvannákcii dálkki ja dálkkádaga váikkuhusaide.
 - Mánaga sierrajoavkku, dego boares olbmot ja guhkesáigge buohccit, leat rašit dálkki ravdaalbmonemiide, ovdamearkka dihte báhkaide.

Vuogáiduvvan boazodoalus

- Boazodoalu vuogáiduvvama vejolašvuodaide váikkuha ee. guovllu luonddubiras, eará eanageavaheapmi, servoša sturrodat ja boazodoalu árbevierut.
- Vuogit leat ee.
 - Bohccuid lassibiebman muohtaáigge. Bohccuid lassibiebman lea šaddan dábálažžan, muhto leat maid siiddat, main bohccot eai lassibibmojuvvo
 - Bohccuid GPS-bákkit, maiguin sáhtta čuovvut gos bohccot leat
 - Dronaid atnu bohccuid guođoheamis ja ohcamis
 - Bohccuid guođoheami lasiheapmi
 - Guohtoneatnamiid lonohallanvuogádaga ovdánahttin
 - Gaskaáiddit sirret sierra jahkodatguohtoneatnamiid nuppiineaset
 - Ovttasbargu boazobargiid gaskka

Bohccuid guohtun sáhtta veahkehit dálkkádatrievdama váikkuhusaid goahcamis báikkálaš dásis

- Bohccuid guohtuma váikkuhusat sihke lundui ja dálkkádatrievdama goahcamii dutkojuvvojit hui olu. Dutkandieđu mielde bohccuid guohtumiin leat miehtemielalaš váikkuhusat. Dát leat ee.:
 - bohccuid bievlaáigge guohtun sáhtta goahcat miesttaluvvama
 - bohccuid bievlaáigge guohtun sáhtta doalahit duottarluonddu jalgadin
 - duottareatnamiid jalgadin bissun váikkuha maid liekkasdásseddui. Muohta suddá jođáneappot eatnamiin, mas lea alla šattolašvuhta.
- Vai bohccuid guohtumiin sáhtálii gohccojuvvot áhpsit miesttaluvvan, de dat gáibidivččii bohccuid lávga guođoheami bievlaáigge eatnamiidda, main leat olu miestagat.

”Dutkit leat boahtán dan bohtosii, ahte
boazu lea áidna ášši davvi
eatnanspáppas mii doallá miestagiid
giedas, mange eará ealánšlájás ii leat
dasa váikkuhus.” *Sámi árbevirolaš dieđu
eaiggát, duottarguovlu*

Maiddái vuogáiduvvamis leat birasváikkuhusat

- Bohccuid lassibiebman lea gildojuvvon čázadagaid lahkosiin, daningo jieŋa nala báhcán suoinnit ja fuođđarat dahket čáziid liigešattolažžan.
- Meahccái sáhttet báhcit biebman báhkenbázahusat, mat nuppástuvvet mikroplastihkkan ja levvet biebmogollosis.
- Biebman sáhttá buktit boahttišlájaid ja dahkat šattolašvuodas liigešattolačča.
- Eanas boazoolbmui fuolahit suoidnebázahusaid ja ribaid eret váldimis meahcis.

Suoidnebiebmama luottat duottareatnamis. Govva:
lisku Juhána Juvvá ja Heaikka Ovllá Inggá Lemet

“Dronain lea stuora veahkki geasset go jeagil lea goikkis. Sáhtát seastit guohtuneatnamiid, go guođoha dronain iige njealje-/guđajuvllagiin.” *Sámi árbevirolaš diedu eaiggát, duottarguovlu.*

“Čuolbman lea, ahte dronaid dahkamii dárbbahuvvojit báhttermetállaid. Ja dat daid oažžu ruvkkiin.” *Sámi árbevirolaš diedu eaiggát, duottarguovlu.*

- Vuogáiduvvan lea ođđa albmonemiid vuogáiduhttin árbevieruide, ođđa ja boares teknologijaid ovttáigásaš atnu, dieduid ja máhtuid buhtten ja ráhkkaneapmi sierra diliide.
- Govas lea boazobargi, gii vuogáiduvvá ođđa diliide ja fievrruide 1970-logus. Maid sierra biergasiid oainnát govas? Maid govva muitala árbevieruin, vuogáiduvvamis ja boazobarggus?

Govva: Eanodaga sámi searvi

Bargobihtát

36. Maid sáhttibehtet bargat skuvllas dálkkádatrievdama goahcama várás (dálkkádatdoaimmat)?

- Suokkardehket ee. skuvlaboradeami, skuvlagivttaid, ođđasit anu, dahkujierpmi geavahusa, oahpahusa, dihtoriid ja – prográmmaid geavahusa. Maid sáhtálii bargat nuppe ládje?
- Rehkenastejehket, juos lea vejolaš din skuvlla čitnaluotta sierralágán rehketmašiinnaiguin. Suokkardehket bohtosiid.
- Suokkardala, mas šaddet iežat luoittut (neahttarávdnjenbálvalusat, dahkujierpmi, johtin, orrun, mátkkošteapmi) Leago daid vejolaš unnidit? Maid leat ieš válmmas bargat dálkkádatrievdama goahcama várás?

37. Oahpásnuvvetge Suoma birasguovddáža dálkkádatdiehtta-rehkenastinmášiidnii
<https://ilmastodieetti.ymparisto.fi/ilmastodieetti/#/> dehe Sitra eallinvuohkerekhenastinmášiidnii: <https://www.sitra.fi/elamantapatesti/>
ja devdet dohko iežaideattet dieđuid nu dárkilit go vejolaš. Maid bohtosiid rehkenastinmášiidna addá? Sáhttágo čitnaluotta unnidit ja mot? Maid jurdagiid dat bohciidahtta?
38. Leago din ruovttuguovllus vejolaš unnidit fossiila boaldámušaid anu? Manin ii/mot?
39. Leago ovttá olbmo doaimmain váikkuhus dálkkádatrievidamii? Ákkastala!
40. Leatgo ieš dahkan doaibmabijuid dálkkádatrievidamii vuogáiduvvama várás ovdamearkka dihte iežat árgabeaivvis dehe go barggat sámiid árbevirolaš ealáhusaiguin?

Ráhkadehket iežaideattet skuvlii dehe luohkkái dálkkádatrievdanstrategiija!

Sáhttibehtet oahpásnuvvat vuohččan sierralágán dálkkádatrievdanstrategiijaide.
[Kansallinen ilmastonmuutoksen sopeutumissuunnitelma](#)
[Lapin ilmasto- ja energiastrategia](#)

Strategiija sáhttá leat maid hui oanehis dokumeanta. Sáhttibehtet ávkkástallat strategiija ráhkadeamis ovddit bargobihtáid, ja govuhit strategiija sárgumiiguin ja čuovgagovaiguin.

Strategiija čoahkkana sierra osiin.

1) Dálá dilli.

Dán oasis govvidehpet oanehaččat, mot dálkkádatrievdan váikkuha jur din guvlui, skuvlii dehe eallimii. Sáhttibehtet buktit ovdan maid din skuvlla čitnaluotta. Atnet ávkin dán oasis ovddit bargobihtáid!

2) Višuvdna.

Bidjet mihttomeari/háliiduvvon boahtteáiggi ideáladili strategiijai. Strategiijai gánnáha maid bidjat áiggálaš mihttomeari, goassáži strategiija galgá ollahuhttojuvvot.

3) Ulbmila ja doaibmabijut.

Makkár doaibmabijut strategiijas galggale leat? Doaibmabijut galget leat dakkárat, ahte daid sáhtta ollahuhttit, eaige dat galggale leat liiggás, ovdamearkka dihte 3–5 doaibmabiju sáhttet leat doarvái. Doaibmabijut sáhttet guoskat ođđasit anu, čitnaluotta unnideami, dálkkádatdiđolašvuoda, biebmojávka unnideami, lihkaideami, energijageavaheami dehe bázahusaid čuoldima. Doaibmabijuid galgá sáhttit maid čuovvut ja mihtidit. Ovdamearkka dihte sáhttibehtet bidjat ulbmilin biebmojávka unnideami 50 %:ii dehe ođđasit anu proseantta loktema 90 %:ii. Oassi doaibmabijuin sáhttet leat suohttasat! Ovdamearkka dihte fáddábeaivvit ja leaikás gilvvut – addet vaikko bálkkašumi suohttaseamos dáiddaduoji ođđasit anu birra!

- 4) Ovddasvástádusbealit ja čatnasahttin
Suokkardehket, mii beliid čuovvu strategiija ollahuvvama (omd. ohppiid lihttu) ja mot čatnasáhttibehtet oba skuvlla strategiija ollahuhttimii.
- 5) Čuovvun
Doaibmabijuid ollahuhttima galgá čuovvut, ovdamearkka dihte skuvlajagi loahpas. Juos lehpēt joksān ulbmiliid – suokkardehket, mot ávvudehpet ulbmiliid joksama!

Gáldut ja lassidiehtu

- Aczel, M., Chamanara, S., Matin, M., Farsi, A., Marwala, T., Madani, K. (2026). Environmental Cost of AI's Energy Use: Carbon, Water and Land Footprints. United Nations University Institute for Water, Environment and Health (UNU-INWEH), Richmond Hill, Ontario, Canada. doi: 10.53328/INR26RMA002

Dálkkádatrievdama goahcan

Šaddovistegásaid luoittut unnot njozet

Máŋggat dálkkádatdivodanteknihkat dollet sisttis stuora riskkaid

